

EGGO

MAANDBLAD VAN DE
HUMANISTISCHE
GEESTELIJKE
VERZORGING VOOR
MILITAIREN
NOVEMBER 1979

ONTWAPENINGS
WEDLOOP

NA U!

SALT I SALT II

WILLY
GOTTMANN

EGO

MAANDBLAD VAN DE
HUMANISTISCHE GEESTELIJKE
VERZORGING VOOR MILITAIREN.

nr. 11 – november 1979
18e jaargang

Abonnementsprijs f 12,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Joos Sinke (voorzitter),
Frank Spoelstra (sekr./eindred.),
Rob Buitenweg, Wim Heij,
Hans Schonk, Arjen Struijk.

Adres red. en admin.:

Bureau hoofdraadsman
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen. Tel. 03438-2878.

Vaste medewerkers:

Seine van de Belt, Karel Bloema,
Anton Constandse, Sietse van der
Hoek, Erik van der Hoeven, Bert van
de Kamp, Jan Kooijman, Willy
Lohmann, Frits Maas, Leo van
Opzeeland, Rien Robijns, Jan Stoof,
Bert Vuijsje, Frans Wermer, Hans van
Wissen, Dick Zaal.

Vormgeving/realisatie:

Studio Brouwer/Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Delft
Gedrukt op kringlooppapier

Inhoud

Dichters in november	2/3
Het SALT II-verdrag	4/5
Verslaving	6/7
Jan Steen (1679-1979)	8/9
Norma Rae/ filmnieuws/in 't kort	10/12
Gast in EGO/ Geknipt voor u	13
Op weg naar morgen/ Vaste prik	14/15
Homo: in de krijgsmacht	16
De nieuwe mode bij ontwapening: CBM's	17
Boeken en brochure/ EGO-puzzel	18/19

Dichters in november

NOVEMBER

Het regent en het is november:
Weer keert het najaar en belaagt
Het hart, dat droef, maar steeds
gewender,
Zijn heimelijke pijnen draagt.

En in de kamer, waar gelaten
Het dagelijks leven wordt verricht,
Schijnt uit de troosteloze straten
Een ongekleurd namiddaglicht.

De jaren gaan zoals zij gingen,
Er is allengs geen onderscheid
Meer tussen dove erinneringen
En wat geleefd wordt en verbeid.

Verloren zijn de prille wegen
Om te ontkomen aan de tijd;
Altijd november, altijd regen,
Altijd dit lege hart, altijd.

J. C. Bloem

EGO: zonder slag of stoot

NOVEMBER

Geen spoor meer van zomer, al haast
weer winter.
De mistbanken van de herfst hangen
laag
over de grond, verschuiven traag.
Het licht wordt steeds kouder en
minder.

En ik denk: ik ben bijna niet buiten
geweest
toen het gras nog hoog stond en bol
van groen
de bomen waren. Teveel te doen
en schrijven voor brood verduistert
de geest.

En zelfs de kleuren van October,
het befaamde palet, het beschilderde
lover,
heb ik, al spijt me dat nauwelijks,
gemist.

Er schijnt nu een zon als een maan
door de mist,
maar het vuur van de zomer is
opgebrand
en de bomen zwerven kaal door het
land.

Hans Andreus

MILDE NOVEMBER

De najaarsdagen voeren zomers moe
wiekslag van zwanevleugels langs de
stromen.
Er roepen vogels die van verre
komen
over de schaduweilanden mij toe.

Ergens in dit onpeilbaar avontuur
lost zich de einder op tot dunne
wazen.
Daarachter ving mijn leven aan, daar
blazen
de schepen van de dood ook ieder
uur.

Nu zijn de witte vogels neergestreken
op het zilveren wad; langs verre
krekens
parelt hun roepen voort door 't zilte
licht.

Willoos ben ik en stil als deze landen,
als wat nog leeft langs de verlaten
stranden
en als de zon die streelt om mijn
gezicht.

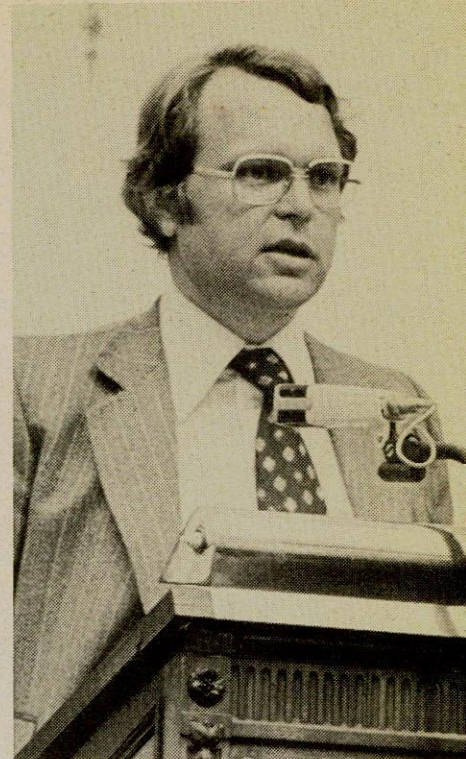
Hans Warren

Het SALT II-verdrag

Een gesprek met mr. Klaas de Vries

De voorzitter van de vaste Tweede Kamer-kommissie voor Defensie, mr. Klaas de Vries (Partij van de Arbeid) heeft voor de Amerikaanse senaat getuigd over het eind juni tussen Amerika en Rusland afgesloten bewapeningsbeperkingsakkoord Salt II. Samen met drie parlementariërs uit Noorwegen, Engeland en West-Duitsland gaf hij de Europese visie op het omstreden verdrag.

Verscheidene Amerikaanse senatoren hebben al laten weten Salt II op verschillende punten te willen amenderen, voor ze er mee akkoord zullen gaan. Ex-opperbevelhebber generaal Haig van de NAVO meent dat het verdrag niet geratificeerd kan worden zonder dat „ernstige leemtes zijn opgevuld.” Een ekstra complicatie vormt de laatste tijd ook de ontdekking, dat Rusland permanent 3000 militairen op Cuba heeft gestationeerd. In de senaat zijn stemmen opgegaan om de ondertekening van Salt II afhankelijk te stellen van het terugtrekken van deze russische troepen. Tegenover de Amerikaanse aarzelingen over het verdrag heeft De Vries een „krachtig ja” ten gunste van Salt II gesteld. Ondanks alle kritiek die er op mogelijk is – toch nog teveel atoomwapens bijvoorbeeld als plafond – vond De Vries, dat er toch een wederzijds begrip en vertrouwen uit Salt II spreekt.

Mr. Klaas de Vries, voorzitter vaste Tweede Kamer-kommissie voor Defensie.

Na zijn rede voor de Senaat zei Klaas de Vries ons: „In het verdrag wordt nog te weinig gezegd over het in de hand houden van de bewapeningswedloop. Maar bijna per definitie hebben we met zo'n zaak te maken met compromissen. En ik vind – ook al kan ik de kritiek van velen onderschrijven – dat het beter is een verdrag te hebben dan de onderhandelingen te heropenen of helemaal geen verdrag te hebben. Daarom heb ik me uitgesproken voor Salt II, maar we zullen in volgende onderhandelingsronden een drastische vermindering van de nucleaire systemen moeten nastreven. Anders wordt de geloofwaardigheid van deze akkoorden wel aangetast.”

Voorgeschiedenis

Het Salt II-verdrag, dat de presidenten Carter en Brezjnef dit jaar in Wenen ondertekenden, heeft een lange geschiedenis achter de rug. Al in de jaren zestig begonnen de twee grootmachten met hun pogingen om door middel van onderlinge afspraken een halt toe te roepen aan de bewapeningswedloop. Langzamerhand was namelijk in die jaren het inzicht doorgebroken dat een steeds weer tegen elkaar opbieden niet alleen heel erg duur en vrijwel grenzeloos was (een argument dat vooral telde in de Sovjet-Unie), maar dat ook het hele idee van de „deterrent”, de atoommacht als afschrikwekkend middel om de vijand van een aanval af te houden, op de tocht kwam te staan. Het idee ging uit van een machtsevenwicht. Omdat beide partijen ongeveer even sterk zijn, zo luidde de theorie, zullen ze nooit in staat zijn de atoommacht van de tegenstander

uit te schakelen zonder ook zelf vrijwel te worden vernietigd. Kortom: de atoombewapening als een soort stabiliserende faktor die het uitbreken van een oorlog verhinderde. Maar het steeds weer verbeteren van nieuwe wapens leverde voortdurend nieuwe technische snufjes op. Zoveel dat de mogelijkheid niet langer uitgesloten was, dat één van beide partijen door een spektakulaire vinding plotseling wel in staat zou tot „de beslissende eerste klap”, waarmee het met het machtsevenwicht zou zijn gedaan. Zowel in Moskou als in Washington realiseerde men zich de gevaren. Beide landen besloten een rem af te spreken op hun „strategische” kernwapens.

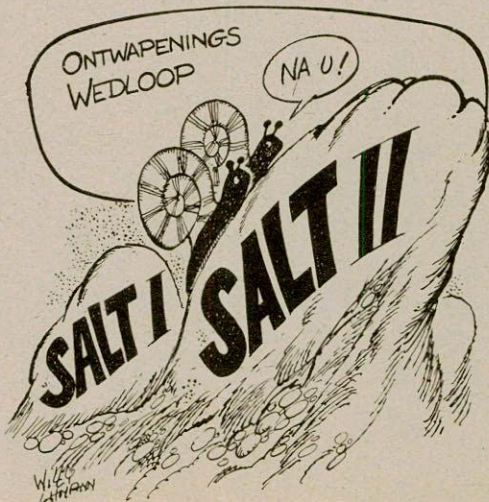
De SALT-akkoorden

In 1972 kwam het eerste SALT-akkoord van de grond, waarin zij afspraken maakten over het aantal anti-raket-raketten dat elk van beide er op na mocht houden, terwijl ook be-

perkingen („plafonds” in vaktaal) golden voor de interkontinentale raketten die vanuit zee of vanaf het land kunnen worden afgeschoten. Ideaal was SALT I zeker niet. Teveel systemen werden er buiten gelaten en van te voren stond dan ook vast: SALT I geldt voor vijf jaar en zal door een beter akkoord worden gevolgd.

Het heeft echter tot 1979 geduurd voordat SALT II gereed kwam. Eendeloos touwtrekken over wat er wel of niet onder hoorde te vallen ging eraan vooraf. Onder meer de nieuwe russische „Backfire”-bommenwerper voor de lange afstand en de Amerikaanse cruise-raket waren de omstreden punten. Tenslotte werd een akkoord bereikt, waarbij de wildgroei van telkens maar weer nieuwe, nog meer geperfectioneerde systemen voor de lange afstand aan banden werd gelegd. Maar meer dan een beperkte bepaling van de bewapening is het verdrag niet.

Klaas de Vries zegt deze bezwaren wel te zien, maar als pluspunten van het nieuwe verdrag onderscheidt hij een reële kijk op het vormen van gelijke plafonds van internationale atoomsystemen; voor de eerste keer een werkelijke vermindering van ongeveer 250 russische strategische transportsystemen; een beperking van de russische interkontinentale ICBM-raketten, die het meest bedreigend zijn in de russische aanvalspolitiek; een voorkomen van het vermeerderen van het aantal atoomkoppen in de ICBM-raketten, waardoor Rusland haar mogelijkheden in zwaardere raketten niet kan uitbuiten; de beperking van de russische atoomkrachten tot onder het niveau waarop het zich zou ontwikkelen

wanneer er geen verdrag zou zijn. In de Amerikaanse Senaat drong hij er wel op aan, dat Europa bij een volgend akkoord (Salt III) meer inspraak zou krijgen.

Vraag: U wilt meer inspraak voor Europa zonder direkt de procedures onthanteerbaar te maken, zei u voor de senaat. „Een nieuw institutioneel mechanisme,” noemde u het. Wat moeten we ons daarbij voorstellen?
De Vries: „Zoals het nu gaat informeren de Amerikanen ons en vragen ze verder, wat we er van vinden. Maar meespreken doen we niet echt. Of alleen achteraf. Bij Salt III gaan zaken spelen, die van direkt europees belang zijn, de nucleaire bedreiging vanuit Rusland bijvoorbeeld. Daar moeten we met de neus op gaan zitten. Er moet een werkgroep komen, die de Amerikaanse onderhandelaars begeleidt. Over dit soort zaken is het niet alleen een kwestie van informeren, maar van invloed uitoefenen op de beslissing.”

Rusland heeft al laten weten dat SALT II een kwestie zal zijn van slikken of stikken. Maar Amerikaanse senatoren stellen belangrijke wijzigingen voor en ex-NAVO-opperbevelhebber Haig vindt dat we Salt II niet zomaar kunnen ratificeren. Maar u vindt van wel?

De Vries: „Ik vind dat Amerika in een onmogelijke positie komt als dit verdrag niet geratificeerd wordt. Daar zal uit afgelezen worden dat de VS niet in staat zijn op het hoogste niveau te onderkennen, wat de ernstige veiligheidsproblemen zijn. Dat ondermijnt de leidende rol van Amerika. En dat heeft een demoraliserend effect. Want dan heeft Amerika geen greep op de wapenbeheersing, zó zal het overkomen. Dat zal de NAVO in grote problemen brengen.”

Carter en Brezjnev ondertekenden op 18 juni 1979 in Wenen het SALT II-verdrag.

Wat zal het effect zijn? Spreekt dat veel mensen aan?

De Vries: „Als je zoiets als wegwerp-artikel gaat beschouwen betekent het dat de détente een geweldige klap krijgt. Non proliferatie-verdragen tussen verschillende landen krijgen een knauw, als ze zien dat de grote mogendheden zich niet eens kunnen beperken. Dan wordt alles ongeloofwaardig. In Europa is iedereen voor wapenbeheersing. Maar dat gebeurt niet, als Salt II niet tot een goed einde wordt gebracht.”

Amerikaanse senatoren menen, dat Salt II niet ondertekend kan worden, zolang de nieuwe „Cuba-kwestie” (de drieduizend man daar) niet opgelost wordt. Ziet u die troepen ook als een onoverkomelijke hinderpaal?

De Vries: „Nee. Toen ik voor de Senaat getuigde stelde senator Frank Church onder andere dat de Senaat niet zou kunnen spreken over Salt II, wanneer Cuba niet was opgelost. Ik was het daarmee oneens. Ik vind dat 3000 man russische troepen geen direkte bedreiging vormen voor een Amerika, dat zo'n leidende rol in de wereld speelt en zich ook met leidende „issues” moet onderscheiden in die wereld. Salt II is ook in het belang van de VS. Zo'n verdrag moet men op de eigen merites beoordelen, men probeert een vitaal stuk veiligheid te reglementeren. Dan gaat het niet aan om zo'n Cuba-kwestie te gebruiken als stok om een hond te slaan. De relaties tussen Amerika en Rusland zullen altijd moeilijk zijn. Die worden niet opgelost door Salt-onderhandelingen. De politieke verschillen zullen blijven. We zullen gekonfronteerd blijven met incidenten en vooroordelen, die lopen van net niet-gevluchte ballerina's tot Sovjet-troepen op Cuba, maar die moeten

ons niet van de koers af laten brengen van werkelijk vitale problemen. Het Salt II-verdrag is echt te belangrijk om de waarde ervan door incidenten te laten versluieren. Wie dat wel doet is niet-adequaat bezig in mijn visie.”

Generaal Haig en de ex-minister van Buitenlandse Zaken van Amerika Kissinger hebben voor dezelfde Senaat als u verklaard dat Europese politici niet vertrouwd en geloofd moeten worden. Hoe zag u uw optreden in de Senaat?

De Vries: „Europa heeft zich overweldigend voor Salt II uitgesproken. Maar de suggestie is gewekt dat we niet menen wat we zeggen. Uit alle feiten blijkt dat het niet zo is. Niemand is voor honderd procent tevreden met het verdrag. Ook de regering-Carter niet, die niet blij is met de hoogte van de plafonds en de mate van modernisering van de strategische wapens. Maar de NAVO-bondgenoten hebben zich wel bereid verklaard drie percent meer in defensie te stoppen in de lange termijn-planning. Verschillende landen hebben hun defensiebudgetten hoog opgeschroefd. Daar heb ik op kunnen wijzen. Er is wel gezegd dat we gedwongen werden te handelen om de Amerikaanse president te steunen. Dat is onzin. We hebben in Europa belang bij het Amerikaanse leiderschap, maar we helpen niet mee een illusie daarover in stand te houden.”

Volgens de Luns-achtigen in Europa hebben we een enorme achterstand op bewapeningsgebied op de Russen? Maakt dat Salt II niet tot een farce?

De Vries: „Er is in tegenstelling tot alle praatjes een uitstekende balans. Rusland heeft zwaardere raketten, maar de kleinere Amerikaanse raketten zijn effectiever. En ga zo maar door, daar zijn vele voorbeelden over te geven. Maar waarom Salt II vitaal is, is dat je de technologie, waar de gevaarlijkste ontwikkelingen plaatsvinden, onder controle gaat houden. Anders is de wedloop onvoorspelbaar en onoverzichtelijk. Straks hebben we te maken met ruimtetechnologie. Dan moet je afspraken maken wat op strategisch gebied mag. Salt II is een aanzet daartoe, het vervolg is van een overweldigend belang voor de mensheid.”

Rien Robijns

SALT: power play

Verslaving

Verslaafd zijn we allemaal wel ergens aan.

Steek nog maar eens op. Neem er nog eentje. Drink nog maar eens uit. Veel mensen hebben een ekstra middel nodig om zich door spanningen heen te slaan of om het leven er wat vrolijker te laten uitzien. Keus genoeg. Tabak, alcohol, koffie, pepmiddelen, tranquillizers: je pakt maar wat je hebben wilt.

Problemen hoeft dat niet te geven. Maar vooral de laatste jaren raken steeds meer mensen in de knoop waarbij hun verslaving een belangrijke rol speelt. Het aantal alcoholisten stijgt onrustbarend.

Heroïne-gebruikers zitten in de klem. Longkanker ligt voortdurend op de loer. De arts Ivan Wolffers geeft in zijn net uitgegeven boek „Verslaving” uitstekende, maar vooral leesbare, informatie over alle mogelijke vormen van verslaving. Zonder verslaafden te verketteren zet hij eerlijk en duidelijk de puntjes op de i. Wat is verslaving? Wat zijn de effecten van bepaalde middelen? Wat zijn de gevaren?

Gezien het belang van het onderwerp, en vooral vanwege de heldere betoogtrant van Wolffers, plaatsen we twee hoofdstukjes uit het boek „Verslaving” (AMBO, Baarn, prijs f 14,50)

Redactie

Wanneer ben je verslaafd?

In de kranten zie je af en toe een angstaanjagende reclame. Er is een vragenlijst van twaalf vragen over alcohol in te vinden. Bij teveel bevestigende antwoorden op de vragen ben je er slecht aan toe. Die vragenlijst berust inderdaad op een aantal kenmerken die alcoholisten gemeen hebben. En het is interessant om uit te vinden of je alleen maar bij de vijf percent straffe drinkers in Nederland hoort of dat je bij de tweeëneenhalf percent alcoholici moet worden gerangschikt. Iedereen drinkt om het effect van de alcohol. Er zijn ook mensen die met het glas draaiende bewegingen onder de neus maken en vervolgens een klein slokje in de mond houden, terwijl het gezicht een nadenkende uitdrukking aanneemt. Dat zijn de „genieters”. Echte alcoholisten drinken het desnoods regelrecht uit de fles. Het effect – de roes, de onverschilligheid, het zelfvertrouwen – is belangrijk. Daarom drinken alcoholisten erg snel. Vooral in het begin. Om snel effect te krijgen drinken ze soms combinaties: een glaasje jonge klare door het glas bier gemengd. In Zweden waar de prijzen voor alcoholische dranken erg hoog zijn, wordt bij voorkeur door elkaar gedronken om snel effecten te krijgen.

Als je verslaafd bent, begin je ook al 's morgens vroeg te drinken. Bij het opstaan heb je meteen last van lichte onthoudingsverschijnselen. Met een enkel glaasje wordt dat tegen gegaan. Even een „opknapper”. Het beven verdwijnt erdoor. En als je één keer begonnen bent, is er natuurlijk geen

reden om dan tot de avond te wachten voor je de volgende neemt.

Je hele denken wordt door je middel beïnvloed. Zoals de heroïnejunk op weg moet om te „scoren” (heroïne bemachtigen), zo moet de alcoholicus naar zijn alcohol toe. Hij wil dat niet en probeert het drinken weer te controleren. Hij begint met een reeks-regels voor zichzelf op te stellen. Niet meer door elkaar drinken. Niet overdag drinken. Alleen nog maar thuis

drinken. Geen gedestilleerd meer.

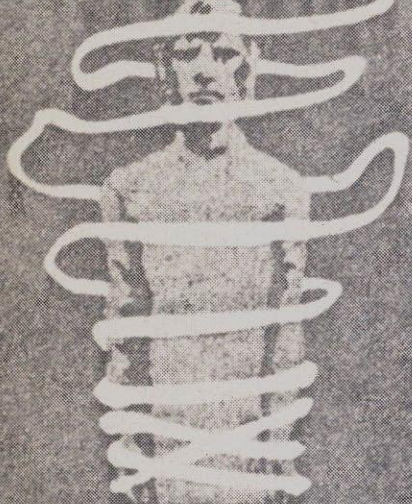
In die stemming komt ook de behoefte om helemaal niet meer te drinken voor. Plotseling drinkt de alcoholicus dan lange tijd niet meer. Hij wil laten zien dat hij buiten de drank kan. Zijn lichamelijke conditie verbetert snel. Maar plotseling komt er een punt, meestal na een paar weken, waarop hij niet verder kan. Hij wordt neerslachtig en snel prikkelbaar. In die tijd proberen alcoholisten meestal andere roesmiddelen uit. Tranquillizers en slaapmiddelen zijn populair. Maar ook andere genot- en met name roesmiddelen worden geprobeerd.

Mensen die erg verslaafd aan de alcohol zijn, drinken soms dagen en nachten achter elkaar door. Ze houden nergens meer rekening mee. Soms zijn ze gedurende zo'n periode onvindbaar. Na een paar dagen komen ze weer boven water en hebben gedeeltelijk geheugenverlies voor de periode van de drinkbui.

De meeste alcoholici schamen zich voor hun verslaving. Ze gaan stiekem drinken. Vooral in relaties speelt dat een rol. „Ben je weer naar boven geweest? En waar heb je de fles nu weer verstopt?” Ik herinner me een dergelijke conversatie tussen een vrouw en haar man. De man had op de bovenverdieping van het huis een

IVAN WOLFFERS Verslaving

is. Nu hebben we met alcohol ook wel een erg schadelijk genotmiddel te pakken. Het maakt sterk lichamelijk afhankelijk. Er zijn nogal indrukwekkende onthoudingsverschijnselen. Er is vrij veel gewenning. Je hebt dus steeds meer nodig om je doel te bereiken. De verslavingskans is vrij groot. En een dosis die schadelijk voor je gezondheid is, is niet zo erg hoog: je zit er gauw aan. Nu komt iedereen altijd met de opa aandragen die zijn leven lang een

glazen alcohol op een dag drinkt, zal je lever vervetten. Dat wil zeggen in de levercellen komen vetdruppels. Op zich is dat niet zo erg. Als je lever de alcohol heeft verwerkt, gaat hij alle andere dingen weer doen die hij nog te doen heeft. Die lever mag het ook best merken dat je gisteren een verjaardag hebt gehad. Het herstelt zich vanzelf. Maar wat gebeurt er als je de volgende dag weer meer dan drie tot vier glazen alcohol nuttigt? En de dag daarna weer? Op den duur raakt de lever beschadigd. In Frankrijk, waar men wijn drinkt bij het eten alsof het water is, komt dan ook heel wat levercirrose voor. Het is een langdurig proces. Er gaat soms dertig jaar overheen.

De problemen komen heus niet zo lang je nog jong en redelijk fit bent. Op het moment dat je leven wat ingewikkelder wordt, je gaat twijfelen aan de zin van het bestaan en je in een moeilijke periode terecht komt, krijg je ook last van de gevolgen van het drinken. En dat zijn niet alleen leverafwijkingen. Je hart is er jarenlang door opgejaagd en laat het erbij zitten. Bepaalde kankersoorten worden er door beïnvloed.

Deze problemen zijn er vooral voor de 750.000 Nederlanders die nogal straf drinken. De vraag is of jij daarbij hoort en of deze schatting niet te laag is, want er worden ook getallen in de buurt van de achthonderdduizend genoemd. Daar komt bij dat het aantal stevige drinkers jaarlijks groter wordt.

De meeste mensen drinken vooral in het weekend. Dat is beter voor je lijf. Alleen 's avonds drinken is beter dan de hele dag door wat tot je nemen. Je moet alcohol niet samen nemen met medicijnen die ook op je lever werken. Dan ondervind je dubbele schade. Trouwens de combinatie met tranquillizers en slaapmiddelen is ook niet zo succesvol. Als je wat eet bij het drinken komt de alcohol geleidelijker in je bloed. Dat is beter.

soldaat: in put out put

aantal geheime voorraden drank waar hij af en toe heen ging om wat kracht tegen zijn vrouw te halen. De geheime voorraden zijn beroemd. Flessen in de spoelbak in de wc. Achter de boeken. Alcoholisten zijn bang plotseling zonder drank te zitten en nemen voorzorgsmaatregelen.

Alcohol als hard drug

Een bezwaar dat voortdurend aangevoerd wordt tegen volkomen legalisering van de betrekkelijk onschuldige hennepproducten hasjies en marihuana, is dat we er niet mee om kunnen gaan omdat het niet in onze cultuur thuis hoort. Maar ik vraag me af of we zo goed met alcohol, een drug die dan wel in onze cultuur een plaats heeft, om kunnen gaan, als vijf percent van de Nederlanders zo veel alcohol gebruikt dat hun gezondheid er onder lijdt en als tweënhalf percent van de Nederlanders alcoholist

halve liter jonge klare gedronken heeft en op zijn tweeëntachtigste aan de ouderdom is overleden. Daartegenover kan ik dan natuurlijk het verhaal zetten van het zesjarige kind dat door een dronken alcoholist is doodgereden. Maar dat soort argumenten hebben weinig zin. Laten we even objectief kijken wat er in de lever gebeurt.

De lever moet namelijk de alcohol omzetten in een stof die gemakkelijk het lichaam wordt uitgewerkt. Je lichaam ziet alcohol als een gif en je lever ontgift. Als je lever daar druk mee bezig is, kan hij andere dingen niet tegelijkertijd doen. En die lever heeft nogal wat taken. Een glas bier, een glas jenever, een glas wijn bevatten alle ongeveer 10 gram alcohol. Een gezonde lever doet er ongeveer 1½ uur over om die te verwerken. En die tijd kan hij niets anders doen. Wanneer je meer dan drie tot vier

Naar de zon toegekeerd

Het leven van Jan Steen

*Hij begreep, dat ons leven
slechts een kleurige kus
van God is en hij wist dat
de Heilige Geest zich het
heerlijkst openbaart in het
Licht en de lach.*

Heinrich Heine

Er bestaan in onze taal twee gezegdes, die op de schilder Jan Steen betrekking hebben. " 't Is een huishouden van Jan Steen," dat wil zeggen, het is hier één grote janboel. "Leven in de brouwerij brengen", zou ook een gezegde zijn dat met Jan Steen te maken heeft. Beide zijn genoteerd door zijn eerste biograaf. In dit artikel zullen we duidelijk maken dat deze er flink naast was.

Eens, zo lezen we, bezat Jan een brouwerij in Delft en zijn vrouw maakte de schilder er op attent, dat het met de verkoop niet goed ging. Er zit geen leven meer in! Daar zal verandering in komen, zei de olijke schilder en hij ging naar de markt, na opdracht te hebben gegeven de grote ketel met water vol te pompen. Op de markt kocht hij een aantal levende eenden. Thuisgekomen liet Jan de rest van de mout in de ketel storten, de vogels moesten erin zwemmen.

De arme dieren waren natuurlijk aan zoiets niet gewend en vlogen, veel geluid makend door de brouwerij en zijn vrouw roepend zei Jan Steen: "Heb ik nu geen leven in de brouwerij gebracht?"

Afgaande op de inhoud van zijn werk waren er in vroeger eeuwen tientallen grappen en grollen over Jan Steen in omloop. Hij zou een losbol, dronkelap, iemand die geen orde op zaken stelde en wat nog niet meer geweest zijn. De onderwerpen van zijn schilderijen zouden uit zijn eigen leven afkomstig zijn. Niets is minder

waar. In verschillende afbeeldingen treedt de kunstenaar, die zo lang voor een losbol was aangezien, als een kritikus of zedenmeester op, zij het dan ook vaak niet anders, dan dat hij de vinger waarschuwend opheft. Uitgestreken schijnheiligheid was hem geheel vreemd, hij gaf het leven weer zoals hij het hier en daar zag. Bandeloosheid veroordeelde hij. In onze tijd noemt men Jan Steen wel eens de schilderende Uilenspiegel. Ook Tjil liet in zijn spiegel de mensen hun eigen beeld zien.

Levensloop

Jan Steen werd in 1626 in Leiden geboren en stierf aldaar in het jaar 1679, zodat het zeker zin heeft om na drie eeuwen hem te gedenken als een van onze grootste schilders uit de Gouden Eeuw. Zijn vader Havick Steen was in Leiden een bekend bierbrouwer, die zijn oudste zoon Jan als zijn opvolger in het bedrijf zag.

Hij liet Jan in 1646 inschrijven als student aan de Leidse Universiteit. Aangezien dit veelal meer geschiedde om vrijdom van wijn- en bieraccijns te bekomen dan om de wetenschap te beoefenen, moet men aan het studeren van Jan niet al te zwaar tillen. Jan wilde schilder worden. Voor vader Steen was dat een grote teleurstelling. Omdat Nikolaus Knupfer meestal bijbelse taferelen schilderde en Jan's vader een strenge katholiek was, werd Jan bij deze Utrechtse kunstenaar in de leer gedaan. Maar Jan had werk gezien van andere schilders zoals Brouwer en Van Ostade en dat trok hem meer dan het nogal stijve van de gewijde kunst.

Veel heeft hij geleerd van de Haarlemse schilder Adriaan van Ostade. In de stad aan het Spaarne bloeide de schilderkunst en Jan Steen moet zich daarbij bijzonder prettig gevoeld hebben. Ook in Den Haag bij landschapschilder Jan van Goijen stak hij een en ander op. Een grote gebeurtenis was toen hij in 1649 trouwde met Grietje, de dochter van Van Goijen. Het was het begin van een gelukkige tijd, hoewel geldzorgen zo nu en dan het leven wat moeilijker maakten.

1. Het oestereetstertje
2. De zieke dame
3. Sinterklaasavond
4. De kwakzalver

Vader Havick dacht zijn zoon te helpen door hem in Delft de leiding te geven van een brouwerij. Jan was hiervoor toch niet de geschikte man. Het was goed geld naar kwaad geld gooien en na twee jaar trok hij met vrouw en kroost naar Warmond, de verliezen waren te groot. In dit schilderachtige dorp nabij Leiden woonde de familie 4 jaar. Uit deze periode stamt het indrukwekkende doek De Hoenderhof, ook wel genoemd Portret van Bernardina Margriet van Raesfelt, dat in het Mauritshuis hangt. Van 1660-1670 woont hij in Haarlem, waar in 1669 Grietje, waar hij zijn gehele leven zielsveel van gehouden heeft, sterft. Zijn Haarlemse tijd is een hoogtepunt in zijn enorme produktie. Zijn laatste levensjaren bracht hij door in zijn geboortestad Leiden, waar hij een herberg exploiteert en in 1679 overlijdt.

Grote activiteit

Het feit dat Jan Steen gedurende zijn leven zo'n 800 schilderijen maakte, bewijst overduidelijk dat hij een zeer actief kunstenaar was. We kunnen gerust zeggen dat hij de grootste

schilder is van het nederlandse volksleven. Steen's scherp en speurend oog dringt door tot alle situaties van het dagelijks leven, die hij met zwier op het doek brengt in een vertederende koloriet. Kompositie en nuancering blinken uit. Het fijne observeren verliet hem nooit, welke situatie hij ook schilderde. Daarmee bracht hij zijn werk tot het hoogste plan van kunst en ver boven alle tijden verheven. Men noemde hem wel de Molière van de Hollandse school. Afbeeldingen van jonge vrouwen met ingebeelde ziekten (o.a. minnepijn) verschijnen nog al eens op zijn doeken. Een voorbeeld is daarvan het overbekende "Zieke vrouwtje" in het Rijksmuseum. Prachtig van kleur en sfeer. Ze zit met het hoofd op een kussen en de oude dokter voelt haar pols.

Overhollands is het Sinterklaasfeest, een schilderij dat omstreeks 1670 is ontstaan. Het is niet alleen aantrekkelijk wegens de uitbeelding van de beide hoofdfiguren, het kleine meisje en de moeder, maar vooral de groepering, de karakteruitbeelding en de kleur maken dit familietafereeltje een lust voor het oog.

Bijzonder charmant is het Oestereetstertje uit het Mauritshuis in Den Haag. Goed van verhouding en uitstekend van kleur. Het kijkt in een andere kamer geeft de afbeelding een ekstra dimensie. In het Weense Kunsthistorisch Museum hangt het doek „In weelde ziet toe” ook wel genoemd: "De verkeerde wereld". Het is van 1663 en geeft een beeld uit het dagelijks leven van de burgerij, met een moraliserende strekking en een massa toespelingen uit zijn Haarlemse tijd.

Zo heeft Jan Steen van alles geschilderd, een leven lang. Mensen van alle leeftijden, arm en rijk, lachend en dansend, mensen bezig in het huis houden. Maar ook tal van kinderen verdiept in hun spel en dieren, de kameraden van jong en oud.

C. J. Kelk schreef een boeiend boek over het leven van Jan Steen. Op zijn sterfdag wordt dit werk besloten met de volgende woorden: „Jan Steen lag roerloos met het gelaat naar de zon toegekeerd. Geen gedachte hechtte zich meer aan het altoos geziene. Licht bewoog door zijn hoofd heen, dun en ijl ... en week langzaam weg”.

Jan Kooijman

dienstzweet: eau de
colonne

Norma Rae:

prijsfilm door inhoud en goed spel

Vakbonden en alles wat daarmee samenhangt zijn de laatste maanden weer danig in het nieuws geweest. Vakbonden, waar in vroeger tijden hevig voor gevochten is, en die niet meer uit het bedrijfsleven lijken weg te denken.

Een van de sterkste films, wat inhoud en spel betreft, van kortgeleden gaat over vakbonden. Want zo vanzelfsprekend is het nog lang niet overal, dat werknemers zich mogen aansluiten teneinde met gebundelde krachten hun rechten op te eisen.

In Henleyville bijvoorbeeld, een kleine plaats in het zuiden van de Verenigde Staten, staat een katoenspinnerij, waarvan de werknemers niet zijn aangesloten bij een „union”. De werkomstandigheden in deze spinnerij laten duidelijk te wensen over, dat ziet een leek die nog nooit katoen heeft gesponnen. Norma Rae is werkneemster in deze spinnerij. Ze is een bijdehante meid, die voor twee kinderen heeft te zorgen: één van haar inmiddels overleden man, één van een vriend met wie ze nooit getrouwd is geweest. Ze woont in bij

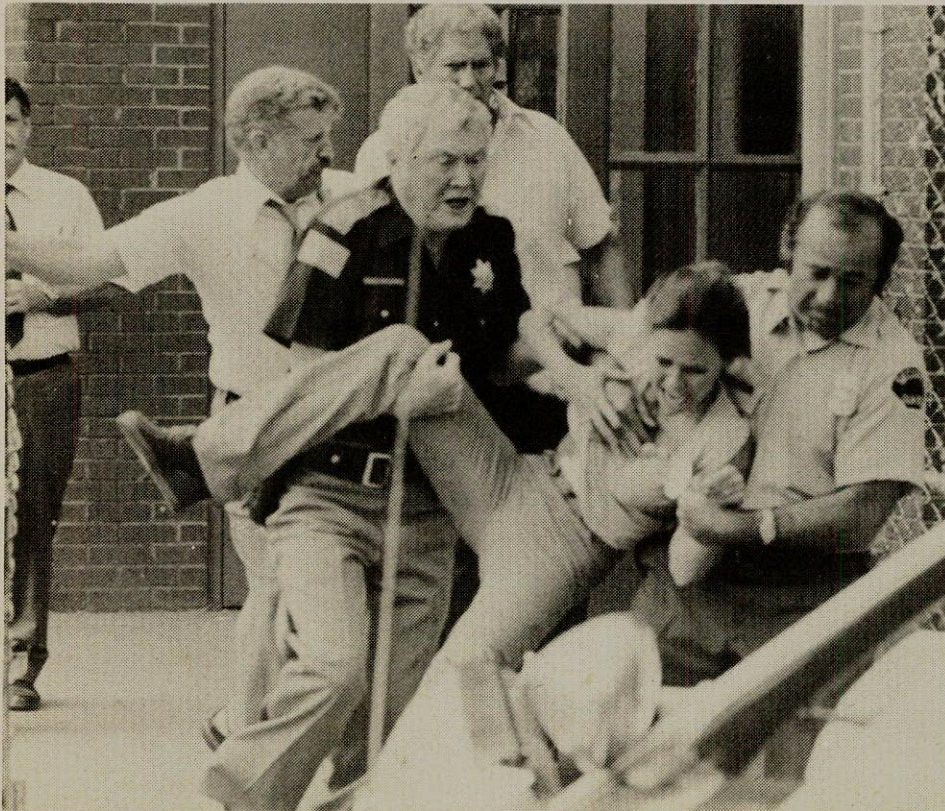
haar ouders, die ook allebei op de katoenfabriek werken.

Dan doet ene Reuben Warshofsky zijn intrede in het stadje. Hij belt links en rechts aan en probeert de inwoners, die voor het merendeel in de katoenindustrie werken, warm te maken voor het idee, zich aan te sluiten bij de vakbond. De vader van Norma Rae wijst hem de deur. Aanvankelijk laat Norma het daarbij. Later wordt ze gegrepen door de bezieling die er van deze Reuben uitgaat, en ze komt steeds meer tot de slotsom dat er van alles mankeert aan de fabriek en dat daar alleen met vereende krachten iets aan gedaan kan worden. Ze besluit om Reuben bij zijn propagandawerk te gaan helpen. Kort daarop trouwt ze met Sonny, een gescheiden man met een dochter die zich optrekt aan de flinkheid van Norma Rae. Reuben heeft een vriendin. Toch groeit er een verstandhouding tussen deze twee hoofdfiguren, doordat ze samen voor hetzelfde doel vechten. Norma wordt op haar werk gedwarsboomd door de bazen, die van haar activiteiten op de hoogte zijn. Als ze tijdens een dramatische scène haar mede-arbeidsters en ar-

beiders tot een staking weet te bewegen, wordt ze opgepakt en komt voor korte tijd in de gevangenis, maar als Reuben haar verzekert dat dat nog niks is en dat ze iets over moet hebben voor de uiteindelijke overwinning, vertelt ze haar kinderen en haar man precies waar ze mee bezig is en waarom ze haar strijd zo belangrijk vindt, en ze gaat door, aan de zijde van Reuben. Als het uiteindelijk in de fabriek tot een stemming komt, blijkt de meerderheid van de werknemers vóór aansluiting bij de bond te hebben gekozen, en Norma Rae en Reuben hebben het sukses behaald waar ze tijdelijk alles voor opzij hadden gezet. Hoewel ze duidelijk aan elkaar zijn gehecht geraakt, vertrekt Reuben weer naar de stad, en Norma blijft bij haar gezin. Een hartverscheurend afscheid, want ze zijn gebonden geweest door een gemeenschappelijk ideaal, en dat zijn hechte banden.

Er doen zich een paar onwaarschijnlijkheden voor in deze film. Dat de kersverse echtgenoot van Norma Rae het pikt, dat zijn vrouw zich zo volledig inzet voor dingen buiten de deur dat het huishouden werkelijk spaak dreigt te lopen, is niet genoeg uitgewerkt. Het komt wel tot een konfrontatie over dit onderwerp, maar Sonny schikt zich als een lam. Dat je voorts geen idee krijgt van hoe de kinderen van Norma Rae worden opgevangen is ook niet konsekwent genoeg uitgewerkt. Oma werkt tenslotte ook in de fabriek en Norma is werkelijk dag en nacht in de weer voor de campagne van Reuben. Maar goed, dat zijn op het grote geheel toch kleinigheden. De film is bijzonder overtuigend gemaakt, regisseur Martin Ritt heeft met Norma Rae een heldin gekreëerd uit de moderne tijd, maar met de allure van een heldin uit de geschiedenis.

Sally Field, die met deze rol eindelijk de doorbraak maakt waar ze recht op heeft, was bijzonder gelukkig met de film. Nadat ze jaren lang als „De vliegende non” op de televisie te zien was geweest, had ze grote moeite om als serieus actrice te worden geak-septeerd. Ze is bepaald niet moeders mooiste, maar daardoor is zij in deze rol des te waarschijnlijker. Haar tegenspeler Ron Leibman als Reuben is ook bepaald geen beauty, maar hartveroverend en geloofwaardig. De scène waarin Norma Rae en Reuben gaan zwemmen op een hete dag, in

Norma Rae verzet zich met hand en tand, als ze door de politie wordt opgepakt en naar de gevangenis gebracht.

Norma Rae (Sally Field) twijfelt aan het welslagen van de actie. Reuben (Ron Leibman) spreekt haar moed in.

een vennetje in de buurt, is een van de meest romantische die ik in jaren heb gezien, een liefdesverklaring van de regisseur aan zijn twee hoofdrolspelers.

Beau Bridges speelt de echtgenoot van Norma Rae, die het bepaald niet kado krijgt bij zijn nieuwe vrouw, maar die achter haar staat en haar bewondert. Alle overige rollen zijn met evenveel zorg gekozen.

Voor deze film heeft de autobiografie van een katoenarbeidster model gestaan. Martin Ritt is een van de bekendste regisseurs van het ogenblik, die o.a. over de McCarthy-periode in Amerika, waar hij zelf acht jaar lang het slachtoffer van is geweest, de film „The front” maakte met Woody Allen in de hoofdrol.

Leo van Opzeeland

film nieuws

Weer eens een greep uit wat er over de grenzen voor u in de maak is. In Engeland legt Desmond Davis de laatste hand aan 'Clash of the Titans', waarin Laurence Olivier een dragende rol heeft, samen met Maggie Smith, Ursula Andress, Claire Bloom en Burgess Meredith. Het scenario is van Beverly Cross.

Ook in Engeland werkt Irvin Kershner aan het vervolg op Star Wars, die 'The empire strikes back' zal gaan heten. Mark Hamill speelt er weer in mee, en ook Carrie Fisher.

Nicolas Roeg, die met 'The man who fell to earth' een van de mooiste films van deze tijd maakte, werkt nu aan 'Illusions' en laat daarin Art Garfunkel en Harvey Keitel spelen. Opnamen worden gemaakt in Wenen, Londen, Marokko en New York.

In Amerika is Michael Apted (laatste werk: Agatha) bezig aan 'Coal Miners Daughter', waarin Sissy Spacek en Tommy Lee Jones meedoen.

Ook in Amerika maakt Hal Ashby de film 'Being there' naar het boek van Jerzy Kosinski, die samen met Robert Jones het scenario schreef. Sterren in de film zijn Shirley McLaine, Peter Sellers, Jack Warden en Michael Douglas, die duidelijk bezig is net zo beroemd als zijn vader Kirk te worden.

Anne Bancroft schreef zelf het scenario voor 'Fatso', een film die ze ook regisseert en waarin ze speelt naast de onvolprezen Dom de Luise. Dat wordt lachen, dat kan haast niet mis- sen.

Michael Cimino werkt aan een nieuw epos: 'Heaven's gate', met o.a. Kris Kristoffersen, Christopher Walken (die voor zijn rol in 'The Deerhunter' werd onderscheiden), Jeff Bridges, John Hurt en Isabelle Huppert. We kunnen de film binnenkort verwachten.

Ook Jerry Lewis is weer bezig. Hij maakt momenteel: 'Hardly Working', waarin hijzelf speelt naast Susan Oliver en Roger Carmel. Ook het scenario voor deze film is van Lewis.

Robert Redford gaat weer eens aan de gang in de film 'Brubaker' van Bob Rafelson.

Ken Russell werkt aan 'Altered States' naar een scenario van Paddy Chayefsky.

Martin Scorsese, die bijna altijd borg staat voor goede films, maakt mo-

menteel 'The raging bull', met, hoe kan het anders, 'zijn' Robert de Niro. Het scenario is van Mardik Martin.

Steven Spielberg, die al geschiedenis heeft gemaakt voor zijn dertigste met 'Jaws' en 'Close encounters ...', werkt nu aan '1941', waarin Tim Matheson, Warren Oates en Christopher Lee spelen.

Richard Burton speelt in de film 'Tristan and Iseult' waaraan Tom Donovan nu bezig is. De opnamen worden gemaakt in Ierland, het stuk waar de film naar gemaakt wordt, is van Claire Labine.

Het beroemde boek van Erich Maria Remarque wordt in de film 'All quiet on the western front' verfilmd door Delbert Mann. Sterren als Ernest Borgnine, Patricia Neal, Donald Pleasance en Ian Holm doen mee. Paul Monash schreef het scenario, de opnamen vinden plaats in Tsjechoslowakije.

L.v.O.

de meeste officieren zijn
lichtgeraakt

in 't kort

Niet echt een hele goeie film, maar toch wel leuk spannend in elkaar gezet en voortreffelijk gespeeld is „The last embrace” die in ons land rouleert onder de titel „**Dodelijke omhelzing**”. Roy Schneider dreigt in een bijzonder geraffineerde val te lopen die hij niet dient te overleven. De dame die de val heeft gezet, Janet Margolin, wreekt op deze wijze haar oma die door een aantal heren, allemaal vaders van haar huidige slacht-

Roy Schneider (ook bekend uit „Jaws”) in „Dodelijke omhelzing” als de man die het gevaar van alle kanten op de loer voelt liggen.

offers, in een vroeg verleden in het verderf is gestort. Een spektakulaire achtervolging bij de Niagara water-vallen levert weer een stukje filmhistorie op. De regie was in handen van Jonathan Demme.

Omdat we er niet omheen kunnen, even de film „**Grijpstra en de Gier**” vermeld, maar dan ook alleen daarom. Na zijn mooie „Pastorale 1943” stelt Wim Verstappen toch wel teleur met deze vlak en commercieel gemaakte film naar een toch best goed boek van Janwillem van de Wetering. Zelfs Rijk de Gooyer vond ik niet leuk; hij moest teveel goedkope grappen en opmerkingen maken. Maar Rob Houwer schijnt een overdonderende producent te zijn, die zijn stempel drukt op elke film die bij hem de deur uit gaat. De films verkopen meestal goed, maar genuanceerd is heel wat anders...

Heel lekker zijn Barbara Streisand en Ryan O'Neall weer bezig in „**The main event**”, een film die zo'n geweldige voorpubliciteit van zijn maatschappij kreeg, dat hij aan zeer hoog gespannen verwachtingen diende te voldoen. Gelukkig maakt de film alles waar wat hij belooft: amusement van niveau. Streisand is een failliet verklaarde parfumbakker, die haar enig heil nog ziet in

de prijsvechter, met wie de fabriek een kontrakt had. Ze sleept deze bokser, Ryan O'Neall, letterlijk terug in de ring en pept hem op tot grote prestaties. Regie was van Howard Zieff. Leuk hoor.

Ronduit prachtig is de verfilming die Milos Forman nog durfde te maken, jaren nadat deze musical zijn triomfen beleefde, van „**Hair**”. De muziek is nog net zo meeslepend als toen, en ook het verhaal, al gaat het over de inmiddels lang beëindigde oorlog in Vietnam, doet nog steeds aktueel aan. John Savage speelt een hartver-

Een van de vele meeslepende beelden uit „Hair”.

overende hoofdrol, naast Treat Williams, Beverly d'Angelo, Annie Golden (dat kauwgom kauwende meisje van „The shirts”) en vele anderen. Zeker gaan zien.

L.v.O.

Costa Rica, Een land dat al sinds dertig jaar geen leger heeft

President Daniel Oduber nam deel aan het rondetafelgesprek van de Unesco over de wereld waarin de kinderen van nu straks moeten leven. Bij die gelegenheid zei hij o.m.: Costa Rica is een klein ontwikkelingsland met twee miljoen inwoners. Dertig jaar geleden besloten we ons leger te ontbinden. In de grondwet werd zelfs een artikel opgenomen dat de vorming van een leger verbiedt. Sindsdien zijn er geen soldaten meer in Costa Rica en is er ook geen cent meer uitgegeven voor een leger. Natuurlijk kon dit alleen maar omdat mijn land klein is en daardoor ook verschoond blijft van vele problemen die de grote landen wel hebben. Maar in de afgelopen dertig jaar hebben we ook kunnen zien hoe in landen die met het onze te vergelijken zijn, de uitgaven voor wapens en een leger de economische ontwikkeling hebben gehinderd en dus ook de sociale, culturele en onderwijs-ontwikkeling. Bij ons daarentegen is de vooruitgang groot geweest. Zo hebben we

voldoende scholen voor voortgezet onderwijs – acht van die scholen kunnen we neerzetten voor de prijs van één verouderde straaljager (in onze hoek van de wereld koopt niemand de moderne). We hebben het inkomen per hoofd van de bevolking kunnen verdubbelen, vergeleken met buurlanden die er wel een strijdmacht op na houden.

Een tijd terug zag ik in een ziekenhuis een kind dat zichtbare gevolgen van ondervoeding in zijn eerste levensjaren toonde. Er was geen reden voor trots dat dit kon gebeuren en ogenblikkelijk werd actie ondernomen. Grote bedragen die we anders aan bewapening zouden hebben besteed werden nu gestoken in een programma om schoolmaaltijden te verstrekken aan 500.000 kinderen in plaats van 16.000 zoals tevoren. Dat wil zeggen de hele schoolgaande bevolking. Het probleem was niet de financiering maar de organisatie. Als de hele wereld de legers afschafte zou van het nu aan bewapening bestede geld aan twee miljard zeer behoeftige wereldburgers jaarlijks vierhonderd gulden kunnen worden gegeven – dat is heel wat meer dan het inkomen per hoofd van de bevolking in menig derde-wereldland. En als een klein land als Costa Rica zoiets kan doen dan zouden andere kleine, maar ook middelgrote en zelfs grote landen van Azië, Afrika en Latijns-Amerika het ook moeten kunnen.

Uit: UNESCO-NIEUWS

Amnesty en de Olympische Spelen

„Amnesty International” heeft akties aangekondigd ter gelegenheid van de Olympische Spelen 1980 in Moskou. Amnesty International zal niet tot boycot oproepen, maar wel uitvoerige informatie gaan verschaffen over de situatie in Rusland, ongeveer zoals dat wat Argentinië betreft het geval was voorafgaande aan de internationale voetbalkampioenschappen in 1978. Een ander werd door de sekretaris-generaal van Amnesty International, dr. Helmut Frenz, meegedeeld. Hij onderstreepte nog eens de „ideologische neutraliteit” van zijn organisatie. Hij wees erop dat 70 procent van de meest recente publikaties van Amnesty betrekking had op schending van de mensenrechten in socialistische landen zoals Bulgarije, Roemenië, Tsjechoslowakije, de Sowjetunie, China en Cambodja.

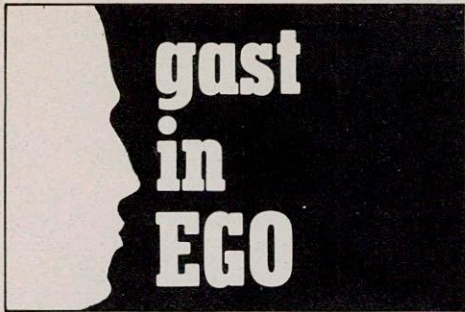
Uit: Hervormd Nederland

Topmilitair: Soldij voor dienstplichtige te hoog
OIRSCHOT (ANP) – Het soldij van de Nederlandse dienstplichtigen is in vergelijking met dienstplichtigen in het buitenland erg hoog. Dat is de mening van brigadegeneraal U. Kits die gisteren het commando heeft overgenomen van de dertiende pantserbrigade in het Brabantse Oirschot. Volgens Kits past het hoge inkomen van de Nederlandse soldaat niet bij het begrip dienen. „Als er bij Defensie bezuinigd zou moeten worden ligt bij de salariëring van de dienstplichtigen misschien een mogelijkheid”, aldus de brigadegeneraal.

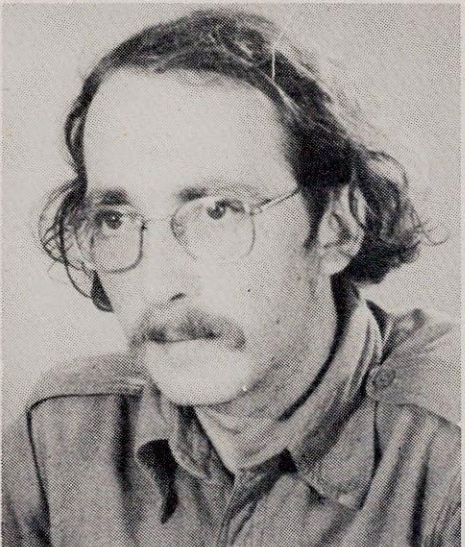
 Het leek de redactie informatief bij deze uitspraak de wedde tabel voor soldaat en brigade-generaal af te drukken

Wedde tabellen juli '79

Leeftijd/diensttijd (in jaren)	Soldaat	Leeftijd/dienst- tijd (in jaren)	Brigade-generaal Corneflore
16 jr.	1042	18 jr.	
17 jr.	1167	19 jr.	
18 jr.	1292	20 jr.	
19 jr.	1417	0	7499
20 jr.	1542	1	
1	1667	2	
2	1713	3	
3	1732	4	
4	1751	5	
5	-	6	
6	-	7	
7	-	8	
8	-	9	
9	-	10	
10	-	11	
11	-	12	
12	-	13	
13	-	14	
14	-	15	
15	-	16	
16	-	17	
17	-	18	
18	-	19	
19	-	20	
20	-	21	
21	-	22	
22	-	23	
23	-	24	
24	-	25	
25	-	26	
26	-	27	
27	-	28	7861
28	-	29	8223
29	-	30	8585
		31	8947
		32	9310

In deze rubriek laten we dit maal aan het woord Pieter de Hoogh, van de afdeling vorming van de Stichting HIVOS om in het kort iets te vertellen over de doeleinden van deze humanistische instelling.

HIVOS
 Het Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking (HIVOS) werd in 1968 opgericht vanuit het Humanistisch Verbond, Humanitas en Vereniging De Weezenkas. Het doel was en is een humanistische bijdrage te leveren aan de ontwikkelingssamenwerking, zowel materieel als ideëel. HIVOS probeert dat te doen op twee manieren. Ten eerste steunt HIVOS autochtone ontwikkelingsorganisaties in de derde wereld, die proberen de sociaal-ekonomische positie van de armste bevolkingsgroepen te verbeteren. Veel nadruk leggen we daarbij op het aangaan van een langdurig samenwerkingsverband met die organisaties, i.t.t. het zelf opzetten en uitvoeren van projecten. We denken nl. dat dit laatste niet zo zinvol is: het is erg moeilijk, gezien je blanke, westerse afkomst, je goede opleiding en je westerse normen en ideeën, om direkt in kontakt te treden met de arme groepen in de derde wereld en zo te vernemen wat hen bezighoudt en aanspreekt. Daarvoor zijn de taalkundige, de sociale en kulturele barrières gauw te hoog. Veel zinvoller lijkt het ons als projecten opgezet worden door een organisatie uit de bevolking zelf: dat garandeert een grotere aansluiting bij de aanwezige behoeften en een grotere actieve deelname van de bevolking in het projekt. HIVOS wil daarbij

helpen door middel van geld en (organisatie)adviezen. Zo steunt HIVOS momenteel een zeventigtal organisaties in Azië, Afrika en Latijns Amerika.

HIVOS in Nederland
 Langzamerhand is echter ook bij HIVOS het besef sterker geworden dat het overmaken van gelden alléén niet de definitieve oplossing biedt voor het probleem van de tegenstellingen tussen arm en rijk in de wereld. Het wordt steeds duidelijker dat er ook gewerkt moet worden aan meer rechtvaardige internationale verhoudingen (politiek en ekonomisch), óók in ons eigen belang. Bij het vormgeven aan die nieuwe verhoudingen zullen de ontwikkelingslanden een belangrijker stem moeten krijgen dan tot nu toe het geval was. Strukturen en leefwijzen moeten op de helling, zowel hier als daar. Op haar eigen bescheiden manier probeert ook HIVOS daartoe bij te dragen: Enkele jaren geleden startte HIVOS met „mondiaal vormingswerk” in Nederland. In de humanistische achterban zijn een aantal zgn. HIVOS-komitees opgericht, groepjes vrijwilligers die vanuit HIVOS doen aan voorlichting over ontwikkelingsamenwerking, deelnemen aan acties, fondsen werven of verkoop bedrijven van artikelen uit de derde wereld (dit laatste in samenwerking met ABAL). Vanuit HIVOS worden deze komitees ondersteund met informatie over projekten en ontwikkelingssamenwerking, en met gerichte trainingen (bijv. hoe werf je vrijwilligers, hoe zet je bepaalde activiteiten op, etc.). Het aantal komitees is echter nog vrij beperkt terwijl de bestaande komitees heel goed ekstra man/vrouwkracht kunnen gebruiken. Als je geïnteresseerd bent in deelname aan een komitee in je eigen omgeving, ons centraal adres voor nadere inlichtingen is: **HIVOS, Beeklaan 387, Den Haag, tel. 070-636907.**

EGO's zorg: vaalangst

EGO 11/1979

13

Op weg naar morgen; met vrees én hoop

Met het oog op onze „technetronische” toekomst

Wat voor soort maatschappij en wat voor soort mens kunnen we in het jaar 2000 verwachten, vooropgesteld dat een atoomoorlog het menselijk ras dan nog niet zal hebben vernietigd?

Wanneer de mensen enige notie zouden hebben van de richting waarin de Amerikaanse maatschappij zich beweegt, zouden velen van hen (misschien wel de meesten) zo ontzet zijn dat ze waarschijnlijk maatregelen zouden treffen om die koers om te buigen. Wanneer de mensen nu niet beseffen waartoe de huidige ontwikkeling leidt, zullen ze pas wakker worden wanneer het al te laat is en hun lot onherroepelijk vaststaat. Helaas realiseert het merendeel van de mensen zich niet in welke richting ze zich hebben begeven. Men beseft niet dat de samenleving waarheen we op weg zijn even radikaal van de Griekse, de Romeinse, de middeleeuwse en de traditionele industriële maatschappij verschilt als de agrarische maatschappij van een maatschappij van jagers of nomaden.

De meeste mensen denken nog steeds in sociale categorieën die van het eerste industriële tijdperk dateren. Zij zien slechts dat wij meer en betere machines hebben dan vijftig jaar geleden en beschouwen dat dan als vooruitgang. Ze verkeren in de veronderstelling dat het ontbreken van directe politieke onderdrukking beschouwd mag worden als een bewijs van het bereiken van persoonlijke vrijheid. Hun verwachtingen met betrekking tot het jaar 2000 komen hier op neer dat dan alle verlangens die de mens sedert het eind der Middeleeuwen gekoesterd heeft gerealiseerd zullen zijn; zij staan er niet bij stil dat het jaar 2000 geenszins het gelukkige hoogtepunt van de menselijke strijd voor vrijheid en geluk hoeft te worden, maar wel eens het begin kan betekenen van een tijd waarin de mens ophoudt menselijk te zijn en veranderd wordt in een gedachtenloze en gevoelloze machine.

Wat kan, móét!

Waarschijnlijk zal de „technetronische” maatschappij (een samentrekking van „technologisch” en „elektronisch”) het systeem van de toekomst zijn, maar zij is nog geen realiteit; zij kan zich uit het reeds bestaande ontwikkelen, tenzij een voldoende aantal mensen het gevaar onderkent en onze koers nog tijdig ombuigt. Maar om dat te kunnen doen is het noodzakelijk de werkwij-

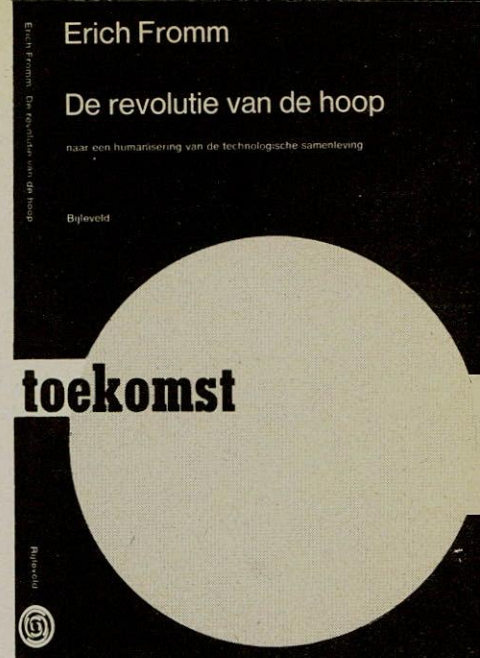
ze van het huidige technologische systeem nader te bestuderen en het effect ervan op de mensen wat nauwkeuriger na te gaan.

Wat zijn de leidende grondbeginselen van het huidige systeem? Het wordt door twee principes bepaald, die het denken en streven van allen die er in werkzaam zijn beheersen.

Het eerste principe komt tot uitdrukking in het streven dat **al wat technisch mogelijk is, ook direct gerealiseerd dient te worden**. Wanneer het mogelijk is om atoomwapens te maken, **moeten** ze geproduceerd worden, ook al zou de gehele mensheid eraan kapot gaan. Wanneer het **mogelijk** is naar de maan of de planeten te reizen **moet** dat gedaan worden, ook al gaat het ten koste van vele, nog niet vervulde behoeften hier op aarde.

Dit principe betekent de negatie van alle waarden die de humanistische traditie tot nu toe heeft ontwikkeld. Deze traditie ging er van uit dat iets ten uitvoer moest worden gebracht wanneer het voor de ontwikkeling van de mens zinnig, nodig of nuttig was. Zodra echter het principe wordt aanvaard dat iets behoort te worden geëffektueerd alleen maar omdat het technisch uitvoerbaar is, zal het met alle andere waarden gedaan zijn en wordt de technische ontwikkeling de grondslag van de ethiek.

Het tweede principe is dat van de **maximale efficiëntie** en de **maximale produktie**. De eis van een maximale efficiëntie voert tot een minimum aan individualiteit. De maatschappelijke machine werkt doeltreffender, althans dat gelooft men, wanneer de individuen gereduceerd worden tot eksakt kwantificeerbare

entiteiten wier „persoonlijkheid” in ponskaarten vastgelegd kan worden.

Kritisch bezien

Het probleem van de **ekonomische efficiëntie** zal men in het huidige tijdsgewricht zorgvuldig en kritisch aan een nieuw onderzoek moeten onderwerpen. De kwestie van het ekonomisch efficiënt zijn, dat wil dus zeggen met de kleinst mogelijke hoeveelheid energie en materiaal een zo groot mogelijk produktieresultaat bereiken, zal in een historische en evolutionaire samenhang bekeken moeten worden. Ekonomische efficiëntie als principe is natuurlijk van groot belang in een maatschappij waar materiële schaarste heerst, doch zal aan betekenis inboeten naarmate de produktieve krachten van de samenleving toenemen.

Wanneer we slechts belangstelling hebben voor „input-output”-cijfers (dus alleen letten op de kwantitatieve „winst” tussen investering en produktieresultaat), kan een bepaald systeem de schijn wekken efficiënt te zijn. Zodra wij echter gaan letten op de gevolgen die bepaalde methoden voor de menselijke wezens in het systeem hebben, dan ontdekken we dat de mensen zich vervelen, dat ze gedeprimeerd en gespannen zijn enz. Het resultaat van het een en ander is tweevoudig:

Het hierbij afgedrukte artikel is, in enigszins bekorte vorm, een gedeelte uit het derde hoofdstuk („Waar bevinden we ons en waar gaan we heen.”) van Erich Fromm's „De revolutie van de hoop” met als ondertitel: „Naar een humanisering van de technologische samenleving”. In dit boek doet Fromm een beroep op de mensheid de hoop niet uit het oog te verliezen. Door de revolutie van de hoop kunnen we, in een gezamenlijke krachtsinspanning, onze vastgelopen technologische samenleving ombuigen tot een humane samenleving. Fromm werd in 1900 geboren in Frankfurt, studeerde sociologie en psychologie in Münster en Frankfurt. Hij ontving zijn psychoanalytische scholing in München en aan het Instituut für Psychoanalyse te Berlijn. Hij was lid van de roemruchte Frankfurter Schule. Hij doceert aan verschillende universiteiten in de Verenigde Staten, Mexico en Joegoslavië.

Voor het moderne humanisme zijn de geschriften van Fromm van groot belang. Bekende boeken zijn o.a.:

„De angst voor vrijheid”, „De zelfstandige mens”. „De gezonde samenleving”, „Liefhebben, een kunst een kunde”.

(1) De verbeeldingskracht van de mensen verkommert als gevolg van de psychische ondermijning en uitputting; ze zullen hun creatieve vermogens verliezen; hun denken zal verstarren in een vaste bureaucratische routine waardoor ze geen nieuwe ideeën of oplossingen naar voren brengen die tot een meer produktieve ontwikkeling van het systeem zouden kunnen bijdragen.

(2) De mensen hebben last van allerlei lichamelijke kwaaltjes die het gevolg zijn van „stress”-toestanden en psychische spanningen; deze achteruitgang in de gezondheid betekent eveneens een schadepost voor het systeem.

Koopdwang

Er zijn maar weinig mensen die zich bekommeren om de **kwaliteit** en die zich afvragen of die bezeten jacht naar kwantiteit eigenlijk nog te rechtvaardigen is. Dit verzuim treedt duidelijk aan het licht in onze samenleving waarin de mens niet meer centraal staat en waarin één enkel aspect, namelijk dat van de kwantiteit, alle andere verdrongen heeft. Wanneer het overheersende economische principe verlangt dat we steeds meer produceren, dan moet de konsument ook bereid zijn steeds meer te wensen, en dat betekent weer: steeds meer te consumeren. De industrie beperkt zich dus niet tot de normale, noodzakelijke vervanging van verbruikte en versleten goederen. Door „ingebouwde slijtage” dwingt ze ons vaak tot de koop van nieuwe goederen, terwijl ze anders makkelijk veel langer hadden kunnen meegaan. Door snelle wijzigingen in de uiterlijke vormgeving van de huishoudelijke apparaten, kledingstukken, meubels en zelfs voedingsmiddelen, wordt de konsument psychologisch gedwongen meer te kopen dan hij in werkelijkheid nodig heeft.

Wat voor gevolgen heeft dat type organisatie nu voor de mens? Wel, zij reduceert hem tot een soort verlengstuk van de machine, dat geheel beheerst wordt door haar ritme en haar eisen. Zij verandert de mens in een **homo consumens**, een totale konsument, wiens enige doel het is steeds meer te **hebben** en steeds meer te **verbruiken**. Deze maatschappij produceert vele nutteloze dingen en eveneens vele nutteloze mensen. Als radertje in de produktiemachine wordt de mens tot een „ding” en houdt hij op menselijk te zijn. Hij brengt zijn tijd door met het doen van werkzaamheden waarin hij niet geïnteresseerd is, ten behoeve van een uiteindelijk produkt waarvan hij geen weet heeft, in het gezelschap van mensen met wie hij geen enkele binding heeft. Wanneer hij niet bezig is te produceren dan consumeert hij wel. Hij is als het ware de eeuwige zuigeling die zijn mond opengesperd houdt en alles wat de verveling-verdrijvende (en verveling-veroorzakende!) industrie hem maar te bieden heeft gedwee slikt: sigaretten, alko-

hol, films, televisie, sport, lectuur, en de enige grens die daarbij gesteld wordt is of hij het betalen kan of niet. Maar de verveling-verdrijvende industrie, dat wil zeggen de industrie van de continue stroom modieuze snuffjes, praalprullen, technische fratsen, de auto-industrie, de televisie- en filmindustrie enz., is eigenlijk alleen maar in staat te verhinderen dat de mens zich zijn verveling bewust wordt. Eigenlijk is het zelfs zo dat zij die verveling juist vergroot, zoals zout water de dorst alleen nog maar erger doet worden.

Wat is normaal?

De passiviteit van de mens in de hedendaagse industriële maatschappij is een van zijn meest karakteristieke pathologische kenmerken. Hij neemt maar in, wil gevoeld worden, maar komt er als het ware nauwelijks toe zijn voedsel te kauwen en te verteren, hij toont niet het minste initiatief en mijdt elke beweging of verandering.

Naast de pathologische kenmerken die in passiviteit wortelen bestaan er nog andere die belangrijk zijn voor het begrip van de hedendaagse pathologie van het normaal-zijn. Ik bedoel hiermee de kloof tussen denken en voelen, tussen hoofd en hart, tussen waarheid en hartstocht. Logisch denken is niet rationeel wanneer het alleen maar logisch is en niet bepaald wordt door de zorg om het leven en door de waarneming van het gehele levensproces in al zijn concreetheid en innerlijke tegenspraak. Aan de andere kant kunnen niet alleen gedachten maar ook gevoelens rationeel zijn. Om met Pascal te spreken: „Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît point” (Het hart heeft redenen waarvan de rede geen weet heeft.) Rationaliteit in het gevoelsleven betekent dat de gevoelens de psychische structuur van de mens bevestigen en ertoe bijdragen deze in een harmonisch evenwicht te houden en tegelijk in haar groei te ondersteunen.

De menselijke rede komt voort uit een mengeling van rationeel denken en gevoel. Wanneer deze twee functies uit elkaar gerukt worden, ont-aardt het denken in steriele intellectuele activiteiten en het gevoel in neurotische hartstochten; beide ontwikkelingen houden een bedreiging van het leven in. De kloof tussen denken en voelen leidt tot een ziekte, tot een lichte vorm van chronische schizofrenie waaraan de nieuwe mensen uit de technetronische eeuw steeds meer gaan lijden.

In de sociale wetenschappen is het mode geworden over de menselijke problemen na te denken zonder daarbij de gevoelens te betrekken die met deze problemen samenhangen. Men gaat ervan uit dat de wetenschappelijke objectiviteit vereist dat gedachten en theorieën met betrekking tot de mens vrij behoren te zijn van elke emotionele zorg om de mens.

Laat me het verschil tussen datgene

wat gewoonlijk als ziekelijk en abnormaal en datgene wat als gezond en normaal beschouwd wordt, duidelijk maken aan de hand van het volgende voorbeeld. Wanneer iemand verkondigt dat, om onze steden te redden van een fatale luchtvervuiling, het aantal fabrieken, auto's, vliegtuigen nu snel gedecimeerd moet worden, zou niemand eraan twifelen dat de man getikt was. Maar wanneer iemand beweert dat ter bescherming van ons leven, van onze vrijheid, van onze cultuur of die van andere naties die we menen te moeten beschermen, een atoomoorlog binnenkort niet te vermijden is, zal die mening voor de mensen volkomen aanvaardbaar blijken te zijn. Het verschil ligt niet in de gebedachtegang, maar wel hierin dat de eerste opvatting geen gemeengoed is en de mensen daarom als abnormaal voorkomt, terwijl de tweede gedachte, die al een generatie lang als het evangelie gepredikt werd, door miljoenen mensen wordt gedeeld.

EGO: binnenste buiten

g.v.: het heilige moeten

from Russia with love:
vredeskansspeldekussen

richtingsgevoel: u de raketten wij de aandacht

bestek bestoken

leger: hele belasting

sommige gezagsdragers lijden aan
gezichtsverlies

vredesonderhandelaar: schaak mat

EGO: mensenrechten voorbehouden

dienst: battle stress

het gezag traant

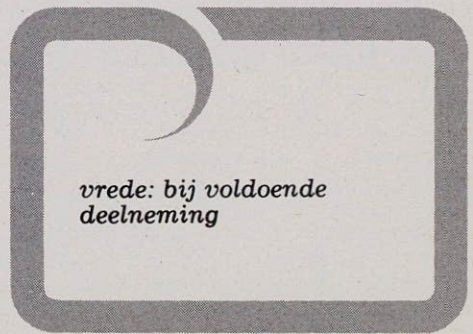
soldaat: grollend materieel

SALT: de machtelozen

V: Pauze teken

dienst: patroonmatig

EGO: vrijgemaakt

De nieuwe mode bij ontwapening: CBM's

Wat zijn CBM's? CBM is de afkorting voor **Confidence Building Measures**, in het Nederlands **Vertrouwenwekkende Maatregelen**. Deze zijn de laatste tijd erg in trek gekomen bij internationale onderhandelingen. CBM's hebben tot doel het vertrouwen tussen de staten te vergroten en misverstanden en spanningen zoveel mogelijk te voorkomen.

Toenemende bezorgdheid

In grote lijnen kunnen we de ontwikkelingen in het verleden als volgt schetsen: in de vijftiger jaren groeide de nucleaire bewapening zeer snel. Tegelijkertijd groeide echter ook de bezorgdheid over de wapenwedloop.

De roep om wapenbeheersing en ontwapening werd steeds sterker. De peace research (vrede wetenschap) ontstond. Ook bij de supermogendheden waren er zorgen, maar die waren eerder gericht op het uit de hand kunnen lopen van het wapengebruik, dan op het verminderen van de bewapening. Zij maakten zich bezorgd over de mogelijkheid dat er een ongeluk met een atoomwapen zou kunnen gebeuren, hetgeen aanleiding zou kunnen zijn tot een nietgewilde oorlog met kernwapens. Er zou bijvoorbeeld een raket met een kernlading kunnen worden afgevuurd, als gevolg van een misverstand of door een in persoonlijke moeilijkheden verkerende militair.

De Amerikanen deden in 1955 een voorstel aan de Russen om bepaalde voorzorgsmaatregelen te treffen, het „open sky“-voorstel. Hiervan is niets terecht gekomen, maar wel is een „hot line“ ingesteld, een rechtstreekse telefoonverbinding tussen Washington en Moskou, via welke lijn de regeringsleiders direkt met elkaar contact konden opnemen. Deze hot line heeft zijn nut intussen al verschillende malen bewezen bij de conflicten in het Midden Oosten.

CBM's in slotakte van Helsinki

De gedachte om maatregelen af te spreken welke het onderlinge vertrouwen tussen landen kan vergroten, is blijven leven en heeft een grote rol gespeeld bij de tot standkoming van de Slotakte van Helsinki (1975). Voor deze maatregelen was intussen de naam CBM's ingeburgerd.

In de Slotakte werden de volgende CBM's opgenomen:

- tevoren zullen grote militaire oefeningen (2500 of meer deelnemers) worden aangekondigd,
- kleinere oefeningen kunnen ook worden aangekondigd,
- bij militaire oefeningen kunnen buitenlandse waarnemers worden uitgenodigd,
- grote troepenverplaatsingen (geen oefeningen) kunnen tevoren worden gemeld,
- militaire uitwisselingen (militaire delegaties, vlootbezoeken).

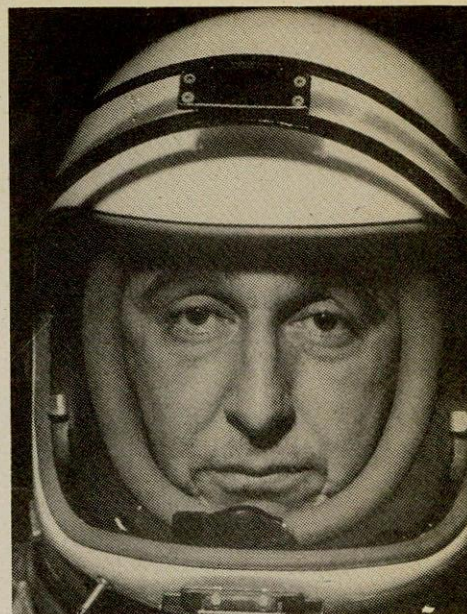
We zien hier dat er nog geen sprake is van ontwapening. Dat was ook nog niet de bedoeling. Het doel van van CBM's is politiek en psychologisch: het verbeteren van de sfeer tussen staten. Als deze sfeer verbetert is er meer kans op goede resultaten bij wapenbeheersing.

Verontrustende tendens

Het succes bij ontwapeningsbesprekingen is – alhoewel vele regelingen tot stand zijn gekomen – niet erg groot, omdat in plaats van wapenverminderingen juist sterke wapenvermeerderingen hebben plaatsgevonden. Een uiterst verontrustende tendens. Velen die zijn teleurgesteld in de ontwapening vestigen thans hun hoop op de CBM's. Sommigen geven zelfs hun oude ideeën over ontwapening nu de naam CBM. Dat is natuurlijk onzin.

CBM's kunnen de sfeer verbeteren waarin tot ontwapening kan worden overgegaan, maar zij zijn op zichzelf geen ontwapeningsmaatregelen (alhoewel enkele deskundigen menen dat CBM's een onderdeel zijn van arms control).

CBM's dreigen nu de grote mode te gaan worden bij allen die ontwapening een goed hart toedragen. Er wordt over CBM's gesproken bij de onderhandelingen over troepenreduktes in Wenen (MBFR), in de Verenigde Naties in New York, bij de

Hij lijkt er niet zo'n vertrouwen in te hebben.

franse voorstellen om nog dit jaar een Europese Ontwapenings Conferentie te houden, bij de voorstellen van Brezjnef om over CBM's te onderhandelen. En velen hebben de verwachting dat tijdens de bijeenkomst in 1980 in Madrid, in het kader van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa, voorstellen kunnen worden gemaakt ten aanzien van CBM's.

Geen optimisme

Laten we echter niet al te optimistisch zijn. We kunnen verwachten dat er nog jaren lang zal worden gesproken over Vertrouwenwekkende Maatregelen. Intussen gaat de wapenwedloop verder! We mogen niet vergeten dat CBM's nog maar de voorbereiding zijn voor werkelijke wapenverminderingen. Het is dus een proces van vele jaren en het is triest om te moeten constateren dat alles zo lang moet duren. Als humanisten moeten we niet nalaten voortdurend te blijven aandringen op wapenverminderingen. Het is van belang dat zowel resultaten worden bereikt bij Vertrouwenwekkende Maatregelen, als bij ontwapening. De nieuwe CBM-mode mag echter niet worden gebruikt om de aandacht af te leiden van de nog steeds aan de gang zijnde wapenrace, die er niet minder gevaarlijk door wordt!

Karel Bloema

Homo's in de krijgsmacht

of een kijkje onder de wapenrok

Homo's doen steeds meer van zich spreken. En dat is hard nodig ook. Allereerst voor homoseksuelen zelf, die door het gezamenlijk opkomen voor hun rechten, het gevoel krijgen niet alleen te staan, niet machteloos te zijn, en dan natuurlijk voor alle anderen, die b.v. zeggen geen homo's te kennen.

Echte man
Het leger maakt van een jongen een MAN. Een echte man dus, en die man is 100% heteroseksueel, versiert vrouwen, is stoer en flink, lust wel een stevige borrel, gaat er prat op het zo handig bij de vrouwtjes te maken, gaat soms (stiekem voor vrouw of vriendin) naar de hoeren. (zelf aanvullen) Als je niet meedoet met sterke verhalen te vertellen, tel je niet echt mee, je wordt voor saai of flauw uitgemaakt.
Al met al is er in de typische mannenmaatschappij, die het leger is, geen ruimte voor „ander” gedrag. Hierop staat een soort straf, nl. uitgekotst worden, onpopulair worden.

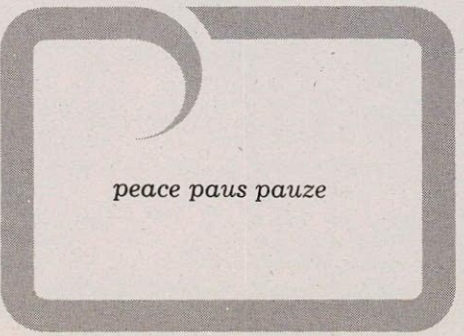
Angst
Waarom is dat eigenlijk nodig, waarom doet niet iedereen gewoon waar hij of zij zin in heeft?
Ik weet maar één antwoord: **ANGST** voor eigen homo-gevoelens. Bij mannen leeft deze angst ontzettend sterk; daarom zijn mannen (in Nederland althans) niet knuffelig met elkaar, lopen niet gearmd, zoenen elkaar niet, raken elkaar nauwelijks aan. Je zou eens kunnen denken dat het homo's zijn! Dat jij een homo bent! Onze gedragsregels zijn verdomd streng geregeld. En het knapste is nog dat (bijna) iedereen zich er zo keurig aan houdt. Wie dat niet doet is op zijn minst een provokateur.
Ogenschijnlijk kunnen vrouwen zich meer permitteren in het openbaar: er wordt niets achter gezocht. Met andere woorden er wordt domweg ontkend dat twee vrouwen een liefdesrelatie met elkaar zouden kunnen hebben. Dit is een pure belediging. Een ander voorbeeld van de „armoele” van hetero's is, dat zij zich vaak niet kunnen voorstellen wat twee vrouwen of mannen met elkaar doen in bed. Het voorstellingsvermogen schiet tekort. Want wat kun je nou nog meer doen dan neuken? (= gemeenschap hebben, zijn ook veel latijnse woorden voor)
Nu is het vervelende dat ook homo's als hetero zijn opgevoed; iedereen (inklusief jijzelf) is er vanuit gegaan

dat je hetero bent, gaat trouwen, kinderen krijgen enz. Wie ervoor kiest om iets anders te doen, om zo te leven als hij of zij dat het fijnst vindt, moet dus al deze verwachtingen opzij schuiven, en dat is natuurlijk niet niks.
Velen trouwen, denken dat het dan wel over gaat. Nou, „het” gaat echt niet over. Homoseksueel zijn is dus een keuze. Deze keuze is in feite niet vrij. Om deze keuze te maken is een zekere stevigheid in jezelf nodig, en een niet te afwijzende omgeving. Daarom hebben veel homo's de subcultuur van bars, sauna's, eigen kringetje hard nodig. In Amerika zijn hele homo-wijken, met eigen restaurants, winkels en al wat dies meer zij. Voor mij is dit een teken van ernstige onderdrukking en diskriminatie. Er zijn mensen die beweren dat er in Amsterdam 10% homo's wonen; en ik ben geneigd het te geloven; want je zal maar in Staphorst wonen als flikker!

Test
Om nog even de relativiteit van alles aan te tonen volgt hier een eenvoudig testje, laat hem ook al je vrienden/innen maken. Wat ben jezelf eigenlijk? Tenminste 20 tellen wachten voor je een kruisje plaatst. Stel je voor dat dit formulier een partner voor je zoekt in de komputer. Sukses!

	1	2	3	4	5
jong	-	-	-	-	- oud
gelukkig	-	-	-	-	- ongelukkig
sterk	-	-	-	-	- zwak
vrouw	-	-	-	-	- man
aktief	-	-	-	-	- passief
ongevoelig	-	-	-	-	- gevoelig
homoseks.	-	-	-	-	- heteroseks.

Klaas Muller
(lid van de werkgroep Krijgsmacht en Homoseksualiteit.
Korrespondentie-adres van deze werkgroep: Eduard van Groenestein, Schimmelpenninckkade 19, 3813 AC Amersfoort.)

Liefdesverhaal
Van de finse schrijfster Märta Tikkanen verscheen enige tijd geleden een bundeling van in versvorm geschreven gedachten over het samenleven met haar man. De titel van dit boek luidt: „Het liefdesverhaal van de eeuw”.

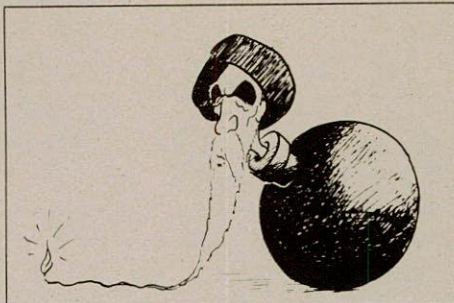

Zij heeft het boek opgedragen aan haar man, de schrijver en beeldend kunstenaar Henrik Tikkanen, die met zijn onlangs verschenen autobiografie veel stof deed opwaaien.
In dit laatste boek staan Henrik zijn alcoholisme en seksuele uitspattingen centraal, maar geeft hij tevens zijn visie op zijn huwelijk met Märta, dat hij zonder ironie als het liefdesverhaal van de eeuw betiteld.
Märta schreef op haar beurt haar liefdesverhaal van de eeuw. Haar boek is het resultaat van een lange reeks nachtelijke ontboezemingen, aanvankelijk zonder enige gedachte aan publikatie, op papier gezet.
'n Fragment:
Een tijdlang
verstopte ik flessen
en goot haastig
de laatste druppels
in bloempotten en asbakken
en uit het raam
zodra jij je omkeerde,
nu doe ik dat niet meer
hoe sneller jij je volgt
des te eerder zak je in elkaar

boeken bladen brochures

Iran

Met als titel „Iran, verslag van een revolutie” verscheen bij het NRC-Handelsblad een brochure van de hand van W. Woltz.

Deze brochure beperkt zich niet tot de periode Khomeiny. Ook een stukje geschiedenis, vanaf het begin van deze eeuw, wordt in beeld gebracht. De uitgave verscheen als kortschrift nr. 15 en is te bestellen door overmaking van f 3,— op giro-rekening 510605 t.n.v. Nederlandse Dagbladunie N.V. te Rotterdam onder vermelding van „IRAN”.

Israël

Bij het Tropeninstituut is in de reeks Landendokumentatie een boekje over Israël verschenen. Het bevat tekst, kaarten en tabellen over land en volk, geografie, economie, politiek, zionisme en joodse immigratie, kolonisatie, onderwijs, de positie van de arabische Israeli's enz. Prijs f 11,— te bestellen via Tropeninstituut, Landendokumentatie, Mauritskade 63, Amsterdam.

Aktie Chili

Het Fries Anti-fascisme Komitee (FAFK) is een actie begonnen tegen de Friese Coöperatieve Handelonderneming voor Zaaigoed en Pootgoed, de ZPC. De Coöperatie is van plan om samen met een chileense organisatie van grootgrondbezitters een aardappelvermeerderingsbedrijf te starten in het zuiden van Chili. Daarvoor is volgens het FAFK zo'n 600.000 gulden uitgetrokken. Om te protesteren tegen deze investering in Chili is het FAFK een handtekening- en stickeractie begonnen. Lijsten (gratis) en stickers (25 cent p.st.) kunnen besteld worden bij: Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking, Nieuwstad 53 b, Leeuwarden. Tel. 05100-25391.

Nicaragua

Het Nicaragua Komitee heeft een integrale vertaling gemaakt van het bulletin van het North American Congress on Latin America van Nov/Dec. 1978.

De map (informatiemap 2) bevat een uitgebreide analyse van de geschiedenis van Nicaragua over het Somoza-apparaat, de burgerlijke oppositie, de revolutionaire krachten en de strategie van de Verenigde Staten. De informatiemap nr. 2 kost f 6,70 inclusief porto en is te bestellen via giro 254134, Rabobank, tnv. Nicaragua Komitee, Utrecht, nr. 394486463

Wereldeconomie

Bij Van Gorkum verscheen „Panorama van de Wereldeconomie” van Dr. Anne Sándor. In het boek wordt aandacht geschonken aan de grondstoffenproblematiek, voedselproblematiek, werkgelegenheid en werkloosheid.

DR. ANNA SÁNDOR

PANORAMA VAN DE WERELD ECONOMIE

„Panorama van de Wereldeconomie” is een zeer informatief boekje dat voor f 15,90 kan worden besteld bij de uitg. van Gorcum, Postbus 43 te Assen.

Cuba en de CIA

Venceremos heeft een brochure uitgegeven, getiteld „De CIA en Cuba”. De pogingen van de CIA om de cubaanse revolutie te vernietigen. In het boekje staan artikelen over: „Het complot om Cuba te betrekken bij de moord op John F. Kennedy, de zaak „Zorro”, de kontra-revolutionaire beweging in Miami, de CIA: misdaden en agressie en de „Maxim”-zaak. De brochure verschijnt als eerste deel van een serie met deeltjes met gegevens van documentaire waarde. Deze uitgave is te bestellen door f 4,20 te storten op giro 3078379 tnv. Venceremos, Postbus 590, Utrecht onder vermelding van „De CIA en Cuba”.

en des te gauwer kan ik doorgaan met wat ik liever doe dan eeuwig naar jouw monologen te luisteren de kinderen voorlezen zelf lezen of alleen maar slapen alleen

Zij ontving voor dit boek van de Skandinavische Vrouwen de Alternatieve Literatuurprijs. „Het liefdesverhaal van de eeuw” van Märta Tikkanen verscheen bij Meulenhoff te Amsterdam, prijs 26,50.

Stickers

De aktie Strohalm heeft een groot aantal stickers uitgegeven met opwekkende teksten ter vermindering van het energieverbruik. Strohalm is van mening dat een brede maatschappelijke discussie niet alleen over kernenergie moet gaan, maar vooral over wie welke energie waarvoor gebruikt. De stickers hebben teksten als:

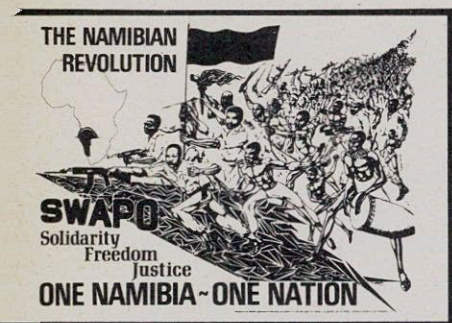
- neem mensen, geen machines
 - speel niet met straaljagers
 - halveer de overheidsverlichting.
- Ze zijn te bestellen bij de Actie Strohalm, Oude Gracht 42, Utrecht (tel. 030-314314)

Niets doen

„Lekker niets doen? Vergeet het maar!” is een aardig boekje, met veel wit en leuke tekeningen. Het is geschreven door Hein de Graaf. Het gaat over projecten voor werklozen. Eerst vertellen de WW-ers en WAO-ers dat thuis zitten lang niet alles is. Daarna vertelt Hein de Graaf welke projecten hun „zalig niets doen” meer zinvol kunnen maken. Het boekje geeft ook tips om zo'n project op poten te zetten. Het werd uitgegeven door Uitg. Callenbach. Prijs f 8,90.

Affiche

Het komitee Zuidelijk Afrika heeft voor de Swapo, de bevrijdingsbeweging van Namibië, een affiche gemaakt. Deze drie kleuren affiche (55 bij 80 cm) kan ook in Nederland besteld worden.

Men komt in het bezit door overmaking van f 3,50 op giro nr. 600657, n.v. Komitee Zuidelijk Afrika, Da Costastraat 88 te Amsterdam onder vermelding van „Affiche Namibian Revolution”.

KV uitgaven

Het Interkerkelijk Vredesberaad heeft in het kader van de eind september j.l. gehouden vredesweek een drietal brochures uitgegeven t.w.:

„Van N-bom tot SS-10” (IKV-geschrift nr. 4)

Dit boekje geeft een overzicht van de belangrijkste politieke momenten en ontwikkelingen in de discussie van de laatste twee jaar over het kernwapenvraagstuk in Nederland.

„Bedrijven en kernwapens” (IKV-geschrift nr. 5)

Hebben de nederlandse bedrijven en werknemers ook wat te maken met de produktie van kernwapens? Op deze vraag probeert dit geschrift een antwoord te geven.

„De Kernwapenfabrieken in de V.S.” (IKV-geschrift nr. 6)

In deze brochure geeft men een overzicht van de drie laboratoria en de zeven fabrieken (in de V.S.) die (bijna) alle kernwapens maken voor de NAVO.

De prijs van deze brochures is f 6,— per ex. en kan worden besteld door overmaking van het verschuldigde bedrag op giro 788824 tnv. penningm. Dokumentatie IKV te Voorburg.

De oorlogsbazen

Enkele jaren geleden baarde de Engelsman Dr. A. J. P. Taylor veel opzien met zijn (ook in Nederland) verschenen boek „De Tweede Wereldoorlog”. De ondertitel van dit boek luidde, en terecht, „Een nieuwe visie op de historische feiten”.

Nu brengt dezelfde uitgever (L. J. Veen, Ede) een nieuw boek van deze bekende historicus uit, getiteld: „De Oorlogsbazen”. Een boek over de mannen die het verloop van de Tweede Wereldoorlog bepaalden, tw. Mussolini, Hitler, Churchill, Stalin, Roosevelt en de Japanse „Warlords”. Na het lezen van dit boek krijg je de indruk dat ze, naast een aantal verschillen, in ieder geval in één opzicht sterke overeenkomst vertoonden: het waren eigenlijk allemaal dictators. Ze eigenden zich alle macht hoe dan ook toe en maakten de meest fantastische blunders, al waren er natuurlijk ook geniale zetten.

Zeker ook voor hen die zijn „De Tweede Wereldoorlog” niet gelezen hebben een opmerkelijk boek.

„De Oorlogsbazen” werd vertaald door onze vaste EGO-medewerker Jan Stoof en uitgegeven door de Uitg. L. J. Veen te Ede. Prijs f 23,50

Spelen tegen de oorlog

In de Vredesweek van 1978 zond de NCRV-radio een aantal luisterspelen uit onder de titel „Spelen tegen de oorlog”.

Nederlandstalige auteurs behandelden op de een of andere manier het begrip „Oorlog”.

Soms werd de „Echte Oorlog” als uitgangspunt gekozen, soms ook de spanningen tussen mensen in het alledaagse leven die tot ruzie (en oorlog) kunnen leiden.

Vier van deze spelen, die zich goed laten lezen, zijn gekozen voor de bundel „Spelen tegen de Oorlog”.

Feestje (van Peter van Gestel).

De hoofdpersoon komt als bij toeval op een feestje terecht. Gaandeweg gaat men hem zien als een indringer, hij wekt een agressie op die zich tenslotte tegen alle feestgangers richt.

Ransuilen (van Gerrit Pleiter).

Een soldaat staat net op wacht. In de donkere nacht herinnert hij zich gesprekken met collega's en fragmenten uit een boek over het afwerpen van de eerste atombom. Het is alsof hij meevliegt met de bommenwerper op weg naar Hiroshima.

Kan hij weigeren? Wordt hij medeplichtig?

De eerste na vijftig jaar (van Guy Bernaert)

Vermomd als politieagent neemt de hoofdpersoon wraak op een schoolmeester die hem vroeger voor de hele klas te schande heeft gezet. De genoegdoening vindt plaats onder de dreiging van het pistool in zijn hand. Een vernedering die leidt tot agressie.

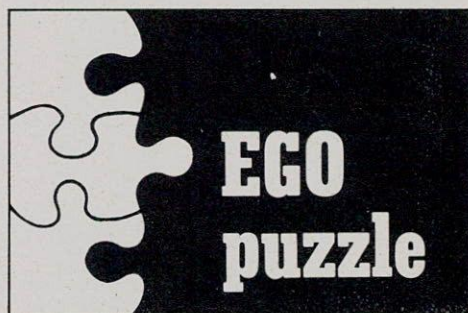
Kaïn heeft Abel doodgeslagen (van Wim Rademaker)

Uitgangspunt voor het spel is het

verhaal van Kaïn en Abel, twee broers. Het tragische ligt in het feit dat de ene mens de andere vermoordt. Beul en slachtoffer verbonden door de bloedband. Moorden, helaas, zo oud als de wereld.

„Spelen tegen de Oorlog” werd uitgegeven door Kok in Kampen en het kost f 12,90.

Wim Heij

M. Liervrind
Goes

N. Ruitoor
Edam

G. Fearts
Tiel

Welke 3 beroepen zijn in deze visitekaartjes verborgen?

Stuur je oplossing **vóór 10 december a.s.** naar: EGO-redactie, Coornhert-huis, Hoofdstraat 84, 3972 LB Driebergen. Prijswinnaars maken we bekend in de EGO van januari.

Van de 27 goede oplossingen van de puzzle in het augustus/september-nummer vielen de volgende drie in de prijzen (boeken/platenbonnen): Sld. L. W. Lunshof (Limos) Geldermalsen I, 6134 IS Nijmegen (f 25) Sld. I. P. Teske (Vlb. Soesterberg) Bernadettestraat 50, 2131 ST Hoofddorp (f 15)

I. W. van Rossum (17e Painbat. SSV-Cie) Gen. Maj. d. R. v. S. Kazerne, Eindhoven sedijk 26 Oirschot (f 10)

EGO: bittergarnituur

**Herfstbeelden
zie ook blz. 2/3**